

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

המחקר האיכותני - עקרונות ושיטות - 34886

תאריך עדכון אחרון 29-08-2022

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: חינוך

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2023

סמסטר: סמסטר א' או /ו ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): דר סוטה (סבטלנה) רוברמן

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: sveta.roberman@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: תיאום מראש

מורי הקורס:

ד"ר סבטלנה רוברמן,
ד"ר חן ברם,
ד"ר אבתסאם מרעי-סרואן

תאור כללי של הקורס:

מטרת הקורס היא היכרות עם עקרונות המחקר האיכותני, יסודותיו התיאורטיים ומהלכיו המרכזיים. במהלך הקורס נבחן את הגישות התיאורטיות המזינות זרמים שונים במחקר האיכותני, את הנחות המוצא שלהן ואת הפרספקטיבה שלהן להבנת המציאות. לצד העמקת היסוד התיאורטי, הקורס יתמקד בלימוד כלים לביצוע מחקר איכותני בחינוך ובדילמות שונות העולות במהלך יישומו. נתנסה בעיצוב שאלות המחקר, בדרכי איסוף הנתונים (תצפיות, ראיונות, מסמכים, קבוצות מיקוד) ובדרכים לניתוח ולפרשנות של הנתונים. ולבסוף, נתייחס לסוגיות של אמינות ולסוגיות של אתיות במחקר.

מטרות הקורס:

- להכיר את פרדיגמת המחקר האיכותני ומאפייניה.
- להיחשף למחקרים איכותניים, תוך קריאה ביקורתית ודין בסוגיות של אתיקה ואמינות.
- להיחשף למחקרים איכותניים בשדה החינוך וההדרכה.
- להכיר סוגות שונות של מחקר איכותני.
- התנסות בביצוע מהלכים מרכזיים של מחקר איכותני.
- התנסות בניתוח נתונים ובדרכי פרשנות במחקר האיכותני.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:
הכרה עם השיטה של מחקר איכותני.
התנסות ראשונית בתצפית; ראיון; ניתוח נתונים.

דרישות נוכחות (%) :
100

שיטת ההוראה בקורס:

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:
המחקר האיכותני: היחס בין תיאוריה, מציאות אמפירית ומחקר. חוקר בשדה. כוח התצפית. ראיונות עומק.
ניתוח נתונים; פרשנות וכתובה. איכות המחקר.

שיעור 1-2 - מהו מחקר איכותני? ומדוע צריך אותו בחינוך?

קפל-גרין, ע. וי. מירסקי. 2013. "המקום הזה הוא בעיניי שמורת טבע שבאמת צריך לשמור עליה! - דיוקן בית הספר 'מפנה' בעיני חברי הצוות שלו". בתוך ב. אלפרט וש. שלסקי (עורכים). הכיתה ובית הספר במבט מקרוב: מחקרים אתנוגרפיים על החינוך. עמ' 108-140.

תיאוריה:

שקדי, א. 2003. "הנחות המחקר האיכותני-קונסטרוקטיביסטי" (פרק 1). בתוך א. שקדי, מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום. תל-אביב: רמות. עמ' 23-32.

Janesick, V J. 2003. "The Choreography of Qualitative Research Design: Minuets, Improvisations, and Crystallization." In N. K. Denzin and Y.S. Lincoln (eds.). *Strategies of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications. Pp. 46-79.

Snape, D. and L. Spencer. 2003. "The Foundations of Qualitative Research". ". In J. Ritchie and J. Lewis (eds.). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: Sage Publications. Pp 2-23.

קריאת מרחיבה:

דננזין נ. וא. לינקולן. 2010. "הדיסציפלינה והפרקטיקה של המחקר האיכותני" בתוך ת. ליבס ומ. רגב (עורכים). שיטות מחקר איכותניות: מקראה. ת"א: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 3-43.

Horvat, E. 2013. "Thoughts for the Uninitiated on Starting a Qualitative Project". In E. Horvat, M.L. Heron, E.T-B. Agbenyega, and B.W. Bergey, *The Beginner's Guide to Doing Qualitative Research: How to Get into the Field, Collect Data, and Write up Your Project*. New York, NY: Teachers College Press. Pp 3-35.

שיעור 3-4 - עיצוב המחקר וניסוח שאלות המחקר

צבר בן יהושע, נ. 2001. "מחקר פרשני: מגן עדן למציאות דרך משבר - מורים טירונים כמהגרים". בתוך נ. צבר-בן יהושע (עורכת), מסורות וזרמים במחקר האיכותני. אור יהודה: דביר. עמ' 441-468.

לומסקי-פדר, ע. 1998. כאילו לא הייתה מלחמה ("מבוא"). ירושלים: מאגנס עמ' 9-20.

תיאוריה:

שקדי, א. 2003. "פרספקטיבה מושגית, שאלות המחקר ועיצוב המחקר" (פרק 2). בתוך א. שקדי, מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום. תל-אביב: רמות. עמ' 40-54.

Kezar, A. 2000. "The Importance of Pilot Studies: Beginning the Hermeneutic Circle". *Research in Higher Education*. 41 (3): 385-400.

Maxwell J. A. 2008. "Designing a Qualitative Study". In L. Bickman and D. J. Rog

---

(eds.) *The Sage Handbook of Social Research Methods*. Los Angeles: Sage Publications. Pp 214-253.

קריאה מרחיבה:

Lareau, A. 1996. "Common Problems in Field Work: A Personal Essay". In A. Lareau and J. Shultz (eds.). *Journeys through Ethnography: Realistic Accounts of Fieldwork*. Boulder: Westview Press. Pp 195-236

Rubin, H. J. and E. Rubin. 1995. "Keeping on Target while Hanging Loose". In H. L. Rubin and E. Rubin. *Qualitative Interviewing. The Art of Hearing Data*. Thousand Oaks: Sage Publications. Pp. 42-64.

שלסקי ש. וב. אלפרט . 2007. "הצבת הבעיה וניסוח שאלות המחקר". בתוך ש. שלסקי וב. אלפרט. דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבניית כטקסט תל אביב: מכון מופ"ת . עמ' 86-96 .

שיעור 5 - החוקר בשדה

קרניאלי, מ'. 2004. "המורה שלא תגידי שאנחנו דפוקים": מקומן של מערכות החינוך והקהילה בהתפתחותה של תת-תרבות נגד . תל-אביב: מכון מופ"ת. עמ' 5-15.

ליבליך, א. 2008. ערק לארוחת בוקר. ירושלים ותל אביב: שוקן. עמ' 7-15.

תיאוריה:

שקדי, א. 2003. "עקרונות איסוף הנתונים" (פרק 3). בתוך א. שקדי, מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום. תל-אביב: רמות. עמ' 55-68.

Peshkin, A. 1988. "In Search of Subjectivity—One's Own". *Educational Researcher* 17(7): 17-21.

איסוף הנתונים - אסטרטגיות מרכזיות במחקר איכותני

שיעור 6 - כוח התצפית

רוברמן, ס. 2005. "מצעד הניצחון". בתוך ס. רוברמן. זיכרון בהגירה. חיילי הצבא האדום בישראל. ירושלים: מאגנס. עמ' 107-137.

Tabar, P., 2005. "The Cultural and Affective Logic of the Dabki: A Study of a Lebanese Folkloric Dance in Australia". *Journal of Intercultural Studies* 26(1-2): 139-157.

טובין, ד. ונ. ליס. 2013. "מאיימים ולא מקיימים-פרקטיקות של שליטה וסמכות בבית ספר יסודי". בתוך ב. אלפרט וש. שלסקי (עורכים). הכיתה ובית הספר במבט מקרוב: מחקרים אתנוגרפיים על החינוך. עמ' 272-305.

תיאוריה:

Daly, K. J. 2007. "Qualitative Research and the Art of Learning to See". In K. J. Daly. *Family Studies and Human Development*. Los Angeles: Sage Publications. Pp 1-18.

שקדי, א. 2003. "שיטות איסוף הנתונים" (פרק 4). בתוך א. שקדי, מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני -תיאוריה ויישום. תל-אביב: רמות. עמ' 80-85.

Horvat, E. 2013. "Ethnographic Eyes: Developing a Qualitative Research", "Making Sense of What you are Seeing: Analysis and Writing". In E. Horvat, M.L. Heron, E.T B. Agbenyega, and B.W. Bergey, *The Beginner's Guide to Doing Qualitative Research: How to Get into the Field, Collect Data, and Write up Your Project*. New York, NY: Teachers College Press. Pp. 61-80, 105-124.

קריאה מרחיבה:

Spradley, J. P. 1980. *Participant Observation*. New York: Holt, Rinehart and Winston. Pp 53-62, 73-84.

Emerson, R.M., Fretz, R. and Shaw, L 1995. "Fieldnotes in Ethnographic Research", "In the Field: Participating, Observing, and Jotting Notes". In *Writing Ethnographic Fieldnotes*. Pp. 1-16, 17-35.

סוגיות אתיות:

Murray, S.B. 2003. "A Spy, a Shill, a Go-between , or a Sociologist: Unveiling the 'Observer' in Participant Observer". *Qualitative Research* 3(3): 377-395.

דושניק, ל. ונ. צבר בן-יהושע. 2001. "אתיקה של המחקר האיכותני". בתוך נ. צבר בן-יהושע (עורכת). מסורות וזרמים במחקר האיכותני. דביר: תל אביב. עמ' 343-368.

שיעור 7- מסמכים, תרבות חומרית וניתוח מרחבי

הרצוג א. 1998. "הקליטה הביורוקרטית של עולי אתיופיה בישראל: סגרגציה ולא אינטגרציה". בתוך א. אבוהב, א. הרצוג, ה. גולדברג וא. מרקס (עורכים). ישראל: אנתרופולוגיה מקומית. תל אביב : צ'ריקובר. עמ' 133-156

Valentine, G., Holloway, S., & Bingham, N. 2002 . "The Digital Generation?: Children, ICT and the Everyday Nature of Social Exclusion". *Antipode*, 34(2), 296-315

Miller, D. 2008. *The Comfort of Things*. Cambridge Polity. Pp 1-7, 67-82.

תיאוריה :

Hodder, I. 1994. "The Interpretation of Documents and Material Culture". In N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (ed.). *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage. Pp. 393-402.

שיעור 8 - הראיון המחקרי האתנוגרפי

שקדי, א. 2003. "שיטות איסוף הנתונים". (פרק 4). בתוך א. שקדי, מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום. תל-אביב: רמות. עמ' 69-85.

ג'וסלסון, ר. 2015. "עמדת הקשבה האמפתית" (פרק 5), "הקשר המחקרי, חלק ב-אתיקה ואנושיות" (פרק 6). בתוך ר. ג'וסלסון. כיצד לראיין למחקר איכותני. גישה התייחסותית. תל אביב: מכון מופ"ת. עמ' 97-112, 113-126.

Bourdieu, P. 1999. "Order of Things". In P. Bourdieu et al. *The Weight of the World: Social Suffering in the Contemporary Society*. Stanford: Stanford University Press. Pp 60- 75.

קריאה מרחיבה:

לומסקי-פדר ע. ות. רפופרט. 2007. "לדבר בשפתם? זרות, בית ויחסי כוח בראיונות עם מהגרים". מגמות, מד (4): 636-654.

וייטמן, ס (2002). "על ה'הבנה' אצל בורדייה". סוציולוגיה ישראלית ד (2): 411-425.

Bourdieu, P. 1998. "Understanding". *Theory, Culture & Society*. 13(2): 17-37.

שיעור 9 - הראיון המחקרי האתנוגרפי (המשך)

Legard, R., Keegan, J. and Ward, K. 2003. "In-depth Interviews". In J. Ritchie and J. Lewis (eds.). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: Sage Publications. Pp.138-169.

Kvale, S. 1996. "The Quality of the Interview". In S. Kvale. *Interviews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks: Sage. Pp. 144-159.

קריאה מרחיבה:

Rubin, H.J. and E. Rubin. 1995. "Choosing Interviewees and Judging what they Say", "Interviews as Guided Conversations". In H. L. Rubin and E. Rubin. *Qualitative Interviewing. The Art of Hearing Data* Thousand Oaks: Sage Publications. Pp. 65-92, 122-144.

שיעור 10-11 - ניתוח נתונים בראיונות עומק

הישראלי, א. 2016. "משפחה והשכלה: כניסתם של צעירים מהפריפריה להשכלה הגבוהה", בתוך: א. אדי-רקח וא. כהן (עורכים). דינמיות בהשכלה הגבוהה. אוניברסיטת תל אביב: תל אביב. עמ' 139-160.

דונת, א. 2013. "טובים השניים מן האחד? כמה הגיונות תרבותיים של מוסד האחאות בישראל". *סוציולוגיה ישראלית* 15 (1): 35-57.
תיאוריה:

ליבלר, א., תובל-משיח ר., זילבר, ת. 2010. "בין השלם לחלקיו, ובין תוכן לצורה". בתוך ל. קסן ומ. קרומר-נבוא (ערוכות), ניתוח נתונים במחקר איכותני. באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטה בן גוריון בנגב. עמ' 21-42.

Josselson, R. 2004. "The Hermeneutics of Faith and the Hermeneutics of Suspicion". *Narrative Inquiry* 14 (1): 1-28.

קריאה מרחיבה:

Braun, V. and V. Clarke. 2006. "Using Thematic Analysis in Psychology". *Qualitative Research in Psychology* 3(2): 77-101.

שיעור 12 - פרשנות וכתובה במחקר איכותני

נתיב, י. 2017. "אני עצמי גוף: מתיחת גבולות הגוף כפעולה חברתית בקרב תלמידות מחול (מחווה לאיירים מריון יאנג). בתוך ע. לחובר, ע. פלד ומ. קומס. נערות וגופן. מדברות. נוכחות. נסתרות. האוניברסיטה העברית: מאגנס. עמ' 86-110.

תיאוריה:

Ponterotto, J. G. 2006. "Brief Note on the Origins, Evolution, and Meaning of the Qualitative Research Concept Thick Description". *The Qualitative Report* 11(3): 538-549.

Rapport, N. and J. Overing. 2000. "Thick Description". In N. Rapport and J. Overing. *Social and Cultural Anthropology: The Key Concepts*. London and New York: Routledge. Pp. 349-352.

קריאה מרחיבה:

שלנסקי, ש. וב. אלפרט. ב. 2007. "סוגות במחקר איכותני והשקפתן בכתובה". בתוך ש. שלנסקי וב.

אלפרט, דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט. מכון מופ"ת. עמ' 209-228.

אלפרט, ב. 2001. "כתיבה במחקר איכותני". בתוך נ. צבר-בן יהושע (עורכת). מסורות וזרמים במחקר האיכותי. אור יהודה: דביר. עמ' 369-404.

Richardson, L and E. A. St. Pierre. 2008. "Writing: A Method of Inquiry". In N. K. Denzin and Y. S. Lincoln. *Collecting and Interpreting Qualitative Methods*. Los Angeles: Sage Publications. Pp. 473-501.

שיעור 13 - מחקר נרטיבי

ליבליך, ע. 2011. "על זהות וישראליות: סיפורי חיים של דור המדינה". מגמות מז' (3-4): 405-414.

May, V. 2008. "On Being a 'Good' Mother: On Moral Presentation of Self in Written Life Stories". *Sociology* 42(3): 470-486.
תיאוריה :

Squire, C., Davis, M., Esin C., Andrews M., Harrison, B., Hyden, L. and M. Hyden. 2015. *What is Narrative Research*. London: Blumsbury. Pp. 73-94.

שיעור 14 - על איכות המחקר האיכותני
תיאוריה:

Maxvell, J. A. 2013. "Validity: How Might you be Wrong?" In J. A. Maxvell. *Qualitative Research Design*. Los Angeles: Sage. Pp. 121-138.

קריאה מרחיבה

Payne, G. and M. Williams. 2005. "Generalization in Qualitative Research". *Sociology* 39(2): 295-314.

Lewis, J. and J. Ritchie. "Generalizing from Qualitative Research". In J. Ritchie and J. Lewis (eds.). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: Sage Publications. Pp. 263-286.

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %

הרצאה 0 %

השתתפות 0 %

הגשת עבודה 85 %
הגשת תרגילים 15 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: